

УДК 82-3:82-4 (477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-31>

Олена КОЛІНЬКО,

orcid.org/0000-0003-4085-2577

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри української філології та зарубіжної літератури

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(Запоріжжя, Україна) *kolinko56@meta.ua*

НОВЕЛА «ЦВІТ ЯБЛУНІ» М. КОЦЮБІНСЬКОГО ЯК ДИСИПАТИВНИЙ ТЕКСТ

У статті конкретизовано синергетичний підхід до аналізу тексту новели, зосереджуючись на творі М. Коцюбинського «Цвіт яблуні». Новелу представлено як дисипативний текст, позаяк він має відкриту структуру і взаємодіє із зовнішнім середовищем, впливаючи на нього і викликаючи різноманіття тлумачень. Наголошується, що першість у відкритті дисипативних структур належить І. Пригожину, який зробив це відкриття в галузі фізики і хімії, але згодом універсалізував його і запропонував розглядати крізь призму нерівноважних процесів і відкритих, самоорганізованих систем різні явища (соціальні, біологічні, психічні), навіть буттєві характеристики людини. Пригожинські моделі взяли на озброєння різні науки і, звичайно, літературознавство. Висновується, що пригожинська теорія дисипативних структур цілком прикладається до аналізу художнього тексту і новели як жанру, зокрема.

Акцентовано на тому, що дисипативність тексту новели зумовлена напруженою, скрупульозною роботою автора, під час якої він наповнює текст своєю енергією, своїми емоціями і почуттями. В результаті такого процесу починають формуватися складні структури, які характеризуються багатовимірністю, багатоваріантністю. Використовуючи термінологію синергетиків, зазначається, що йдеться про моменти флуктації, біфуркації, які змушують реципієнта схилитися у бік того чи іншого атратора і по-різному сприймати й інтерпретувати текст. Особливість реценції залежить від освіченості, уяви, ерудиції, світогляду, читацького досвіду, віку, часу, естетичних смаків, культури читача тощо. Для унаочнення зазначеного наведені інтерпретації новели «Цвіт яблуні» М. Коцюбинського дослідниками, вченими (Я. Поліщука, Н. Skorobohatko, М. Наєнка), які висловлюють різні, часом протилежні думки, але увиразнюють дисипативність, відкритість тексту.

Дослідження новели за допомогою автобіографічного синергену демонструє інтермедіальність твору, його зв'язок з життєвими подіями й імпресіоністичним живописом М. Беркоса.

Ключові слова: дисипативний текст, флуктація, біфуркація, атратор інтермедіальність.

Olena KOLINKO,

orcid.org/0000-0003-4085-2577

Doctor in Philology, Professor,

Professor at the Department of Ukrainian Philology and Foreign Literature

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

(Zaporizhzhia, Ukraine) *kolinko56@meta.ua*

THE NOVEL «APPLE BLOSSOM» BY M. KOCYUBINSKY AS A DISSIPATIVE TEXT

The paper specifies a synergetic approach to analyzing the text of the novel Apple Blossom, focusing on the work of M. Kotsiubynsky. The novel is presented as a dissipative text, as it possesses an open structure and interacts with the external environment, influencing it and provoking diverse interpretations. It is emphasized that the discovery of dissipative structures is primarily attributed to I. Prigozhyn, who made this discovery in physics and chemistry, later generalized it and proposed to examine various phenomena (social, biological, psychological) and even the existential characteristics of humans through the lens of nonequilibrium processes and open, self-organizing systems. Various sciences have adopted Prigozhyn's models and, of course, literary studies. It is concluded that Prigozhyn's theory of dissipative structures can be entirely applied to analyzing artistic text and the novel as a genre in particular.

It is emphasized that the dissipativity of the text of the novel is determined by M. Kotsiubynsky's intense and meticulous work, during which he fills the text with his energy, emotions, and feelings. As a result of this process, complex structures begin to form, characterized by multidimensionality and variability. Using the terminology of synergetics, it is noted that we are dealing with moments of fluctuation and bifurcation, which compel the recipient to lean towards one or another attractor and to perceive and interpret the text in different ways. The specificity of reception depends on the reader's education, imagination, erudition, worldview, reading experience, age, time, aesthetic tastes, culture, and so on. To illustrate this, interpretations of the novel Apple Blossom by researchers and scholars (Y. Polishchuk, N. Skorobohatko, M. Naienko) are presented, who express various, sometimes contradictory opinions, yet highlight the dissipativity and openness of the text.

The study of the novel through the lens of autobiographical synergy demonstrates the intermediality of M. Kotsiubynsky's work, its connection to life events, and the impressionistic paintings of M. Berkos.

Key words: dissipative text, fluctuation, bifurcation, attractor, intermediality.

Постановка проблеми. Сучасна глобальна наукова думка була б неповною без революційного внеску Іллі Пригожина, видатного вченого, лауреата Нобелівської премії 1977 року, який започаткував нову нелінійну наукову картину світу, у якій може здійснюватися перехід від безладу, теплового хаосу до порядку. Вчений довів, що у таких процесах можуть виникати нові динамічні стани матерії, які відображають взаємодію даної системи з навколишнім середовищем. «Взаємодія системи із зовнішнім світом, її занурення у нерівноважні умови може стати вихідним пунктом у формуванні нових динамічних станів – *дисипативних структур*» (Prigogine, Stengers, 1984). Вони тісно пов'язані з такими ключовими поняттями, як: «нелінійність», «нестійкість», «флуктуація», «біфуркація». Зробивши відкриття в галузі фізики і хімії, І. Пригожин універсалізував їх, запропонувавши розглядати крізь призму нерівноважних процесів і відкритих, самоорганізованих систем соціальні, біологічні, психічні явища, наголосивши на тому, що вони можуть прикладатися до характеристики усього, навіть людини з її свободою, творчістю і життям. Його моделі стали загальними, запрацювали в різних наукових сферах, і подолавши межі фізики і хімії, стали активно використовуватися в соціальних науках, історії, філософії, психології, і, звичайно, літературознавстві. Відтак пригожинська теорія дисипативних структур цілком прикладається до аналізу художнього тексту і новели як жанру, зокрема.

Аналіз досліджень. У сучасній гуманітаристиці є наукові розвідки про характеристики англійської новели як синергетичного феномену (Сухова, 2021); про самоорганізацію та саморегуляцію німецькомовної новели як типу тексту і дискурсу (Чередниченко, 2017). Оpubліковано ряд загально-теоретичних наукових праць про творчий процес (Синергетика і творчість, 2014), де він аналізується як відкрита, динамічна, когерентна система, що має здатність до саморозвитку. Є літературознавчі розвідки про проблеми фрактальної сутності літературного твору в контексті синергетичної парадигми (Лещенко, 2021) та застосування синергетичних досліджень у характеристиці літератури нестабільних періодів (Абабіна, 2021). Л. Тарнашинська розглядає синергетичний вимір українського шістдесятництва крізь призму методів Nonlinearscience, пояснюючи це соціокультурне явище в термінах соціальної синергетики (Тарнашинська, 2013). Цюп'як І. К. у монографії (Цюп'як, 2013) розглядає жанрове розмаїття новели 20–80-х років ХХ ст., аналізує онтологію естетичного як принцип дослідження прозових

форм за допомогою автобіографічного синергену творчих долі видатних новелістів Миколи Хвильового, Григорія Косинки, Валер'яна Підмогильного, Юрія Яновського, Юрія Липи, Олександра Довженка, Григора Тютюнника, Олеса Гончара. Синергетичний підхід до дослідження текстів малих форм було застосовано Л. Піхтовніковою, зокрема до віршованої німецької байки (Піхтовнікова, 1999). Зовсім недавно побачила світ стаття О. Колінько «Новела кінця ХІХ – поч. ХХ ст. як синергетична структура», у якій авторка пропонує нові підходи до аналізу модерністської новели зазначеного періоду, використовуючи термінологію і понятійний ряд, запропонований синергетиками (Колінько, 2024). Короткий огляд наукових праць засвідчує, що українська новела к. ХІХ – поч. ХХ ст. у світлі синергетичного дискурсу починає викликати науковий інтерес, а це десятки текстів різних письменників, які творили цей жанр на порубіжжі ХІХ–ХХ ст. і які можна досліджувати у такому контексті.

Мета статті: дослідити одну з багатьох новел М. Коцюбинського, а саме – «Цвіт яблуні», вперше представлену як дисипативний текст. У межах такого підходу особливу увагу заплановано приділити зв'язкам художнього тексту новели з живописом і кіномистецтвом, які демонструють його відкритість та нові аспекти взаємодії літератури з іншими видами мистецтв.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХІХ – поч. ХХ ст. був періодом кризових явищ у суспільстві та культурі, різкого й напруженого темпу суспільно-політичного життя; активних пошуків подолання кризи, виходу на нові рубежі мислення, тобто таким моментом історичного розвитку, який з позицій синергетичної науки можна розглядати як нелінійне середовище, відкриту, незамкнену, самоорганізуючу систему, у якій внаслідок нестійкості і невизначеності шляху подальшої еволюції виникають біфуркації (вибір можливих варіантів функціонування). Відтак і модерністську новелу, яка розвивалася і утверджувалася в цей час, можна вважати відкритою, нелінійною системою через її гнучкість і відкритість до будь-яких трансформацій, перебудов, оновлень і пошуків нових художньо-виражальних засобів і прийомів.

Володіючи такими властивостями, текст модерністської новели може мати безліч інтерпретацій, і передбачити, як він може сприйматися реципієнтом в кожному окремому випадку, практично неможливо, оскільки він здатен генерувати безліч смислів, що переплітаються між собою і створюють нові. Це дає підстави характеризувати модерністську новелу к. ХІХ – поч. ХХ ст. як дис-

ипативну, відкриту структуру. Наявність безлічі інтерпретацій тексту модерністської новели означає його відкритість зовнішньому середовищу, насамперед, реципієнту та ширше – інтермедіальному та культурному простору, з якими текст постійно взаємодіє, змінюючи свій змістовий контент для нових суспільних віянь і тим самим зберігаючи свою актуальність.

Відкритості тексту передують титанічна робота автора над твором. Висловлюючись мовою синергетиків, у ній важливу роль відіграють процеси дисипації, розсіювання енергії. Письменник, працюючи над твором, наповнює його своєю енергією, і під її впливом починають формуватися складні структури тексту, які мають здатність еволюціонувати, ускладнюватися. Дисипація означає розсіювання, тобто головною властивістю таких структур є розсіювання засвоєної енергії, і в навколишнє середовище йде висока ентропія, а всередині них, відповідно, ентропія знижується, тобто відбувається мимовільне ускладнення. У світлі синергетичної парадигми це означає, що текстова структура, створена за допомогою такого потужного енергетичного заряду, який випромінює автор, набуває здатності впливати на тих, хто з ним стикається, позаяк виступає як джерело, що не тільки синтезує енергію, а й передає її у простір і час. А тим, на кого впливає літературний твір, є, звичайно, реципієнт, читач, сприйняття і свідомість якого змінюється з часом і віком, і він відшукує в тексті нові й нові семантичні пласти. Сприйняття твору О. Потебня вважав продовженням процесу творчості, специфіка якого залежать від досвіду, культурного рівня, психічних якостей, поглядів і смаків реципієнта. М. Зубрицька слушно зазначає, що текст реалізує себе «лише на підставі результату зустрічі та контакту двох світів: світу тексту, простір якого просвітлює світ автора, і світу читача». «Рецепція, – за словами М. Зубрицької, – це текст-реакція, текст-відгук, текст-доповнення, які дають можливість говорити про сприйняття як про тісне переплетення процесів самоотождоювання, пізнання та оцінювання, що попри виразний індивідуалізований вимір міцно вкорінені у певний історичний та загальний соціокультурний контекст. Рецепція – це і мітологізація, оскільки читач вибудовує власну систему образів: автора і літературних персонажів» (Зубрицька, 2004: 100).

У цьому контексті варто зазначити, що тут йдеться й про момент біфуркації, коли читач схиляється у бік того чи іншого атратора. До кінця прочитання тексту реципієнт утверджується у своєму розумінні його, і вся текстова система само-

організовується, підкоряючись обраному читачем варіанту інтерпретації твору. Таким чином, модерністська новела цілком вписується в синергетичний процес творчості, готовий до сприйняття безмежної кількості альтернативних варіантів, або, за синергетичною термінологією, структур-атраторів, які також можуть мати широку палітру інтерпретацій.

Для унаочнення зазначеного звернімося до новели М. Коцюбинського «Цвіт яблуні» і простежимо можливі і наявні її інтерпретації, які напряму залежать від сили закладеної в неї авторської енергії та її випромінювання у відкритий простір чи середовище. Письменник ставить завдання зафіксувати мінливий рух складної людської психіки, суміш плутаних і неповторних вражень. М. Зеров слушно зауважував, що «Коцюбинський був глибоким психологом; він дуже тонко описує психічний стан людини, дуже примітливо стежить за розвитком одного якогось настрою...» (Зеров, 2003: 142).

У «Цвіті яблуні» автор для відтворення психічного стану батька-письменника, у якого помирає донька, послуговується прийомом «потіку свідомості». Написана у такій формі, новела демонструє плин хаотичних думок наратора, що постає в різних ракурсах, «Потік свідомості» увиразнює авторську інтенцію показати «людське «я» персонажа в трьох ракурсах: батька, у якого в страшних муках помирає улюблена дитина, і її страждання відгукуються в його рефлексіях; митця і «байдужого» автора, з його неадекватною внутрішньою реакцією, що суперечить морально-етичним умовностям, порушуючи усталені правила й закони та звичний хід речей, який у момент такої нестерпної психоемоційної напруги ще й виявляє здатність холодно, тверезо, прагматично спостерігати, фіксувати, аналізувати, розцінювати події як матеріал для майбутнього художнього витвору; чоловіка (мужчини), у якого виникають хитливі бажання навіть тоді, коли він дивиться на вбиту горем дружину, тобто полоненість його духу тілесністю, «тварністю».

Такий різнобій емоційних станів провокує внутрішній, психологічний конфлікт цих іпостасей «індивідуальності» й екранується на природу людини: герой здатен милуватися цвітом яблуні, хоч її обсіпані пелюстки порівнює зі згасаючим життям своєї дитини, але перемагає «індиферентизм художника» за визначенням П. Филиповича. У новелі не тільки ця сцена, а й увесь текст стає своєрідним згустком енергії, яка не може втриматися у межах твору і, за принципом дисипативних структур, випромінює потужний заряд у навколишнє середовище, справляє такий глибокий емоційно-настрійний вплив на реципієнта, стимулює

його внутрішню активність, ініціюючи процес різноманітного сприйняття смислових значень. Відкритість художнього тексту увиразнює думка М. Зубрицької: «Коли б справдилася літературна теорема, що будь-який текст має одне-єдине значення, і відповідно, існує тільки одне правильне його прочитання, то ця подія водночас стала б літературною катастрофою, початком кінця літератури як мистецтва комунікування, оскільки тоді потреба у творчому відчитуванні, у ланцюговій реакції читацьких відгуків просто відпала б. Читання за своєю природою і сутністю – це відкритий процес» (Зубрицька, 2004: 305).

Відомий факт: щоб основа художнього тексту виявилася життєздатною і сюжетна лінія могла розвиватися, вона повинна мати протиріччя. А текст новели «Цвіт яблуні» – суцільні протиріччя, хаос думок і вчинків. І. Пригожин підкреслює можливість спонтанного виникнення у дисипативних структурах порядку в організації із безпорядку і хаосу в результаті процесу самоорганізації (Prigogine, Stengers, 1984: 17–18), бо вона (самоорганізація) передбачає виникнення з первісного хаосу дедалі більш упорядкованих структур, дедалі більш складно організованих станів. У випадку тексту новели така самоорганізація й викликає неоднозначне, суперечливе його потрактування.

Так, вчений Я. Поліщук бачить у тексті новели одну із варіацій модної в період раннього модернізму теми творчості, коли естетизація враження парадоксальним чином вимагала відмовитися від його реальності, «перекласти» на мову ідеального, тобто мистецтва, і в такому контексті смерть власної дитини сприймається як «символічна проєкція акту творчості, що неодмінно домагається від автора жертви й живиться його конкретним болем і стражданням» [Поліщук, 2010: 83]. Дослідниця Н. Скоробогатко письменницький цинізм героя пояснює бажанням знайти у власному серці сліди бруду й непереможних людських інстинктів, викрити до дна складні й темні глибини людської психіки; але бачить у цьому «щось» піднесене й зворушливе (Скоробогатко, 2005: 309). Літературознавець М. Наєнко за «зверхньою» маскою спостеріг у підтексті те, що, певно, випало з-під уваги всіх інших дослідників. На його думку, «поведінка» героя «Цвіту яблуні» «не просто відбиває різні стани його свідомості й душі, а дає змогу глянути на найжахливіший людський стан, стан... цинізму. Найжахливіший він тому, що здатний зруйнувати головну складову «світової гармонії» – саму людину» (Наєнко, 2008: 602). Пересічний читач, можливо, не вловить прихованих психологічних пластів новели й однозначно потрактує смерть дитини і горе батьків.

Отже, текст новели «Цвіт яблуні» демонструє дисипативність, відкритість, яка породжує у реципієнта різні думки, емоції, стани, викликаючи безліч інтерпретацій і різнотлумачень.

Спробуймо подивитися на людське «я» автора новели іншими очима, коли ідентичність людини постає як ідентифікація, в процесі якої митець відкриває себе через творчість. Тоді можемо відчувати, в якому психо-емоційному стані перебував М. Коцюбинський, уявити, як рвалася його душа між буденністю і світом мистецтва, краси. Таке роздвоєння було у новеліста останні десять років життя, і викликане воно було не тільки творчими злетами і падіннями, а й суперечливим, хаотичним особистим життям.

Відомий факт, що у 30-річному віці Михайло Коцюбинський одружився на Вірі Дейші, красивій, рішучій, сильній духом жінці, яка стала йому не просто коханою дружиною, а й другом, згодом матір'ю чотирьох дітей. Коцюбинський багато працював, щоб забезпечити велику родину, що, ймовірно, спричинило хворобу серця і астму. З часом сімейні стосунки обросли рутинною, одноманітною повсякденністю спричинила стан байдужості, втомленості, внутрішньої спустошеності. Але в душі митця «жила потреба краси», щастя.

І доля подарувала йому щастя – фатальне і пристрасне кохання до молодшої на шістьнадцять років Олександри Аплаксині. Перше їх побачення сталося 3 січня 1906 року. Олександрі тоді було двадцять шість років, Коцюбинському – майже сорок два. Йому залишалося жити сім років. І весь цей час пройшов під знаком кохання до Олександри Аплаксині, у якій він бачив жінку своєї мрії, музу, що надихала його на творчість і допомагала забувати про прогресуючу хворобу. Олександра у відповідь не тільки цікавилася творчістю коханого, а й намагалася читати його твори, але українську мову не знала, розмовляла російською, тож подумала тільки один – «Цвіт яблуні». І це не випадково: дисипативність, відкритість тексту новели була настільки потужною, що мала вплив не тільки на зовнішнє середовище, а й на внутрішній світ реципієнта.

Дисипативність новели передбачає, мовою синергетиків, «процеси розсіювання неоднорідних елементів у зовнішнє середовище у відкритих нелінійних системах, що призводить до їх виходу за межі системи» (Домброван, 2013: 69). Термінологією літературознавців це можна трактувати ще і як «перекодування літературних текстів на художню метамову інших мистецтв і зворотнє перекодування художньої метамови інших мистецтв на метамову літератури» (Наливайко, 2007: 24), тобто відбувається взаємопроникнення

мистецтв у творчості письменників, звернення до суміжних муз через тісноту в обмежених рамках свого мистецтва, через неможливість виразити словом невловиме, невимовне, маючи на увазі не стільки співвідношення структурних компонентів, як їх внутрішню суть.

Такі ознаки характерні і для новели М. Коцюбинського «Цвіт яблуні» (1902), яка є інтермедіальним текстом. Письменник мав друга – одесита Михайла Беркоса (1861–1919), художника-імпресіоніста, у якого, на перший погляд, було усе: талант, успіх, слава, гроші, кохання. Та з роками дружина почала демонструвати напади патологічних ревностів: стежила за чоловіком, перевіряла навіть його кишені, роздратовано ставилася до його малярства. Від цього страждала пелюсткова душа митця, та, попри все, на полотнах художника яскравіше вирувало життя – розмаїття квітів, сонце, блакитне небо, квітучі дерева. У свою останню весну він написав картину і назвав її «Цвіт яблуні» (1919), на якій стара-престара яблуня буяє чи не останнім цвітом.

Після Михайлової смерті дружина Марія знайшла на дачі велике сховище його картин. Розгнівана жінка спалила все, не могла навіть померлому чоловікові пробачити його таємницю, що він, ховаючись від неї, малював. Сірим попелом кружляло над снігами Малої Данилівки, мальовничому харківському передмісті, те, що залишилося від більш як 350 полотен, незакінчених етюдів і нереалізованих творчих задумів Михайла Беркоса. А «Цвіт яблуні» таки вцілів. Такою потужною була енергія «Цвіту яблуні» Коцюбинського, яка зміцнила навіки дружбу двох Михайлів, двох українських імпресіоністів: Коцюбинського і Беркоса та увічнила їхні безсмертні творіння.

Ще одним доказом дисипативності тексту новели «Цвіт яблуні» є такий показовий факт. Коли 48-річний письменник-імпресіоніст помер, його дружина заборонила Олександрі приходити на похорон і відмовилася приймати квіти від неї. Однак символічний «цвіт яблуні» все ж переважив: біля голови Коцюбинського лежав вінок із білого яблуневого цвіту, сплетений саме Олександрою.

Дисипативність тексту новели, глибоке проникнення в складнощі і тонкощі особистого життя митця наштовхнули режисера Євгенія Сидоренка зняти фільм «Тасмания» у 2019 році (за п'єсою «Беатріче Коцюбинського» чернігівського письменника Анатолія Покришнія) про історію кохання Михайла Коцюбинського і Олександри Аплаксіної, в якому вдалося передати, як відблиск почуття осяяв їхні стосунки і творчість письменника в останні роки його життя. Фільм вразив глядачів енергетикою та ритмом кадрів: герої шас-

ливі, і цьому не можуть завадити ні їх соціальний і сімейний стан, ні думки оточуючих, ні хвороби, ні усвідомлення безперспективності стосунків.

Таким чином, перед нами постає яскравий приклад дисипативності й відкритості тексту модерністської новели, що в термінах синергетики можна розглядати як своєрідне перетворення «чужого» на «своє». Це також підкреслює інтермедіальність новели, відкриваючи нові можливості її інтерпретації.

Та більше того, тут варто говорити й про дисипативні сили, що присутні в новелі й поза нею, пов'язані з творчою особистістю автора і його оточенням. У фізиці найбільш яскравим прикладом дисипативних сил є та, яка виникає між тілами, які взаємодіють один з одним, за умови їх руху одне відносно одного. Найчастіше це сила тертя ковзання, внаслідок якої тіла, між якими спостерігається взаємодія, нагріваються, тобто механічна енергія переходить в теплову (Дурмашкін, 2022). Ця синергетична сполука у перекладі на літературну мову означає велику притягальну силу любові, яку відчували закохані Михайло і Олександра, неймовірну енергію, яку вони випромінювали при зустрічах і в листуванні, їхні почуття і емоції, що переходили в незвичайну теплоту і ніжність попри схвалення / несхвалення їхніх стосунків у суспільстві. Також це дружба з художником М. Беркосом, на якого так вплинула енергія і сила «Цвіту яблуні», що він відтворив цей шедевр на полотні, і ця картина була ледь не останньою роботою його мистецького життя і повторила ідеї письменника: попри старість і смерть, життя і кохання перемагає – яблуня цвіте. І те, що вона не перетворилася на попіл після розправи дружини з його картинами, теж є символічний смисл. І те, що вінок із яблуневого цвіту, попри заборони, був найкращим у труні М. Коцюбинського, теж є виявом дисипативних сил. Ці сили керували й режисером Євгенієм Сидоренком, який знімав в дуже непростих умовах мелодраматичну стрічку про Михайла Коцюбинського й Олександру Аплаксіну.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що текст новели «Цвіт яблуні» цілком обґрунтовано можна розглядати як дисипативну структуру – динамічну, нелінійну, відкриту та невпорядковану систему, для якої характерні процеси хаотизації, біфуркації, флуктуації та інші подібні явища. Аналіз цієї модерністської новели М. Коцюбинського розширює перспективи дослідження його творчості й малих жанрів межі XIX–XX ст. у такому ракурсі. Тема дослідження виглядає цікавим і новаторським явищем, сприяючи розвитку міждисциплінарних підходів до аналізу цього жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабіна Н. Література і синергетика : навч. посібник. Одеса : Фенікс, 2021. 152 с.
2. Домброван Т. І. Мова в контексті синергетики. Одеса, 2013. 346 с.
3. Дурмашкін Пітер. Дисипативні сили. URL : <https://ukrayinska.libretexts.org/> (дата звернення: 20.03.2024).
4. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. 351 с.
5. Зеров М. Українське письменство. Київ : Основи, 2003. 1301 с.
6. Колінько О. Новела кінця XIX – поч. XX ст. як синергетична структура. Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der VI Internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz, Zürich, 24. Mai, 2024. Zürich-Vinnitsia: BOLESWA Publishers & UKRLOGOS Group LLC, 2024. С. 292–295.
7. Лещенко Г.В. Літературний текст як (мульти)фрактальна структура. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 17. Том 2. Ужгород, 2021. С. 203–207.
8. Наєнко М. К. Художня література України. Від міфів до модерної реальності. Київ : Просвіта, 2008. 1064 с.
9. Наливайко Д. Сучасна літературна компаративістика : аспекти і тенденції. *Слово і Час*. 2007. № 5. С. 18–27.
10. Піхтовнікова Л. С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка XIII–XX ст. : монографія. Харків : Бізнес Інформ, 1999. 220 с.
11. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... : М. Коцюбинський : літературний портрет. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 304 с.
12. Пригожин І., Стенгерс І. Порядок з хаосу. Новий діалог людини з природою. URL: <https://studfile.net/preview/3651411/page:57/> (дата звернення: 20.03.2024).
13. Синергетика і творчість : монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 314 с.
14. Скоробогатко Н. Михайло Коцюбинський. *Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. : у 2 кн.* Київ : Либідь, 2005. Кн. 1. С. 280–352.
15. Сухова А. В. Характеристика англосовієтської новели як синергетичного феномену. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71). № 3. Ч. 1. Київ, 2021. С. 198–202.
16. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: синергетичний вимір. *Теорія літератури: концепції, інтерпретації* : науковий збірник / ред. кол. : Л. Грицик (голова) та інші. Київ : Логос, 2013. С. 149–160.
17. Цюп'як І.К. Українська новела 20-80-х років XX століття в контексті сучасних інтерпретацій : монографія. Донецьк : Національний гірничий університет, 2013. 198 с.
18. Чередниченко В. П. Самоорганізація німецькомовної новели: синергетичний аспект. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2017. № 69. С. 211–215.
19. Prigogine Ilya, Stengers Isabelle. ORDER OUT OF CHAOS. Man's new dialogue with nature. Heinemann. London. 1984. с. 17–18. URL: <http://belb.info/obmen/Prigozhin.htm> (дата звернення: 20.03.2024).

REFERENCES

1. Ababina, N. (2021). *Literatura i synerhetyka: Navchal'nyy posibnyk* [Literature and Synergetics: A Textbook]. Odesa: Feniks, 152 p. [in Ukrainian].
2. Dombrovan, T. I. (2013). *Mova v konteksti synerhetyky* [Language in the Context of Synergetics]. Odesa, 346 p. [in Ukrainian].
3. Durmashkin Piter. *Dysypatyvni syly* [Dissipative Forces]. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/> (data zvernennya: 20.03.2024).
4. Zubryts'ka, M. (2004). *Homo legens: chytannya yak sotsiokul'turnyy fenomen* [Homo legens: reading as a socio-cultural phenomenon]. Lviv: Litopys. 351 p. [in Ukrainian].
5. Zеров, M. (2003). *Ukrayins'ke pys'menstvo* [Ukrainian Writing]. Kyiv: Osnovy, 1301 p. [in Ukrainian].
6. Kolin'ko, O. (2024). *Novela kintsya XIX – poch. XX st. yak synerhetychna struktura* [The Novel of the late XIX – early XX Centuries as a Synergistic Structure]. Zürich-Vinnitsia: BOLESWA Publishers & UKRLOGOS Group LLC, 2024. p. 292–295.
7. Leshchenko, H. (2021). *Literaturnyy tekst yak (mul'ty)fraktal'na struktura* [Literary text as a (multi-)fractal structure]. Transcarpathian philological studies. Issue 17. Volume 2. Uzhhorod, p. 203–207. [in Ukrainian].
8. Nayenko, M. (2008). *Khudozhnya literatura Ukrayiny. Vid mifiv do modernoyi real'nosti*. [Fiction of Ukraine. From myths to modern reality]. Kyiv: Prosvita, 1064 p. [in Ukrainian].
9. Nalyvayko, D. (2007). *Suchasna literaturna komparatyvistyka : aspekty i tendentsiyi*. [Modern literary comparative studies: aspects and trends]. Word and Time. p. 18–27. [in Ukrainian].
10. Pikhovnikova, L. (1999). *Synerhiya stylu bayky: nimets'ka virshovana bayka XIII–XX st. : monohrafiya*. [Synergy of fable style: German poetic fable of the XIII–XIX centuries: a monograph]. Kharkiv: Business Inform, 220 p. [in Ukrainian].
11. Polishchuk, Y. (2010). *I kata, i heroya vin lyubiv... : M. Kotsyubyns'kyy : literaturnyy portret*. [He loved both the executioner and the hero... : M. Kotsiubynskyi: a literary portrait]. Kyiv: Academia Publishing House, 304 p. [in Ukrainian].
12. Pryhozhyn, I., Stengers, I. *Poryadok z khaosu. Novyy dialoh lyudyny z pryrodoyu*. [Prigozhin I., Stengers I. Order out of chaos. A new dialog between man and nature]. <https://studfile.net/preview/3651411/page:57/>.
13. Kremen', V. (2014). *Synerhetyka i tvorchist' : monohrafiya* [Synergetics and creativity: a monograph]. Kyiv: Institute of the gifted child, 314 p. [in Ukrainian].

14. Skorobohat'ko, N. (2005). Mykhaylo Kotsyubyns'kyu. Istoriya ukrayins'koyi literatury. Kinets' XIX – pochatok XX st. : u 2 kn.[Mykhailo Kotsiubynskyi. History of Ukrainian Literature. Late XIX – early XX centuries: in 2 books. Book 1]. Kyiv: Lybid, p. 280–352 [in Ukrainian].
15. Sukhova, A. (2021). Kharakterystyka anhlo movnoyi novely yak synerhetychnoho fenomenu. [Characterization of the English-language short story as a synergistic phenomenon]. Scientific notes of Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism. Vol. 32 (71). № 3. Ч. 1. Kyiv, p. 198–202 [in Ukrainian].
16. Tarnashyns'ka, L. (2013). Ukrayins'ke shistdesyatnytstvo: synerhetychnyy vymir. Teoriya literatury: kontseptsii, interpretatsii : naukovyy zbirnyk [Ukrainian sixties: synergistic dimension. Theory of Literature: Concepts, Interpretations: a scientific collection]. Kyiv : Logos, 2013. p.149–160 [in Ukrainian].
17. Tsyup'yak, I. (2013). Ukrayins'ka novela 20-80-kh rokiv XX stolittya v konteksti suchasnykh interpretatsiy : monohrafiya [Ukrainian short story of the 20s-80s of the 20th century in the context of modern interpretations: a monograph]. Donetsk: National Mining University, 198 p. [in Ukrainian].
18. Cherednychenko, V. (2017). Samoorhanizatsiya nimets'komovnoyi novely: synerhetychnyy aspekt. [Self-organization of the German-language novel: a synergistic aspect]. New philology. Zaporizhzhia, No. 69. P. 211–215 [in Ukrainian].
19. Prigogine, I., Stengers, I. ORDER OUT OF CHAOS. Man's new dialogue with nature. Heinemann. London. 1984. c. 17–18. URL: <http://belb.info/obmen/Prigozhin.htm>.